

1. Vzdělanostní a věková podobnost snoubenců

1.1 Vzdělanostní podobnost snoubenců

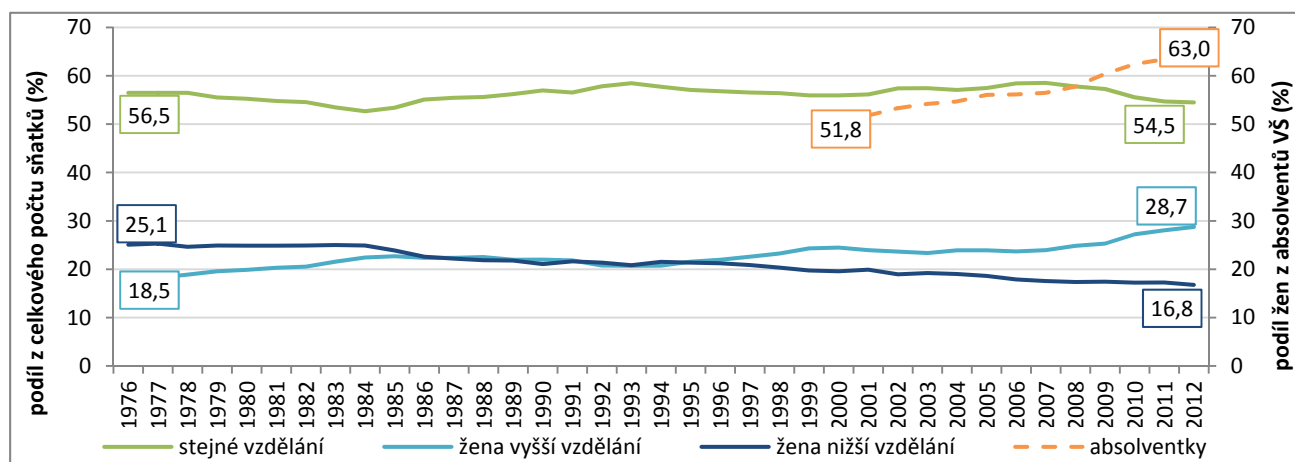
Stabilně přes polovinu sňatků uzavírají stejně vzdělaní snoubenci, roste však zastoupení párů, kde je žena vzdělanější

Podobnost snoubenců z hlediska dosaženého vzdělání se z dlouhodobého pohledu výrazněji nemění. Stabilně přes polovinu sňatků (z těch, kde oba snoubenci své vzdělání uvedli) uzavírají snoubenci, kteří mají stejné vzdělání (54,5 % v roce 2012). Dlouhodobě však dochází k nárůstu zastoupení sňatků, při kterých má nevěsta vyšší vzdělání než ženich, což je zapříčiněno měnící se strukturou obyvatelstva podle vzdělání. Roste zastoupení lidí, kteří mají alespoň středoškolské vzdělání s maturitou, především však vysokoškoláků – v roce 1995 představovali pouze 7,8 % celkové populace, ale do roku 2013 se jejich podíl více jak zdvojnásobil na 16,7 %¹. Tyto změny jsou patrné jak u mužů, tak i u žen. U žen je ale nárůst vysokoškolsky vzdělaných výraznější a jejich podíl se od roku 1995 téměř ztrojnásobil z 5,8 % z roku 1995 na 16,2 % v roce 2013 (u mužů nárůst o 71 %). U mladších věkových skupin do 35 let se tento podíl u žen dokonce více jak zečtyřnásobil (u mužů více jak zdvojnásobil). Zvýšil se také rozdíl mezi muži a ženami – zatím co u mladých do 35 let ukončilo vysokou školu 22,8 % žen, u mužů to bylo pouze 15,7 %. Tyto změny potvrzují i data o genderovém složení absolventů (viz graf č. 1) - podíl žen na celkovém počtu absolventů vysokých škol se plynule zvyšuje a v roce 2012 představoval 63 %.

Opakované sňatky vykazují nižší míru podobnosti, než sňatky svobodných, ale rozdíl se postupem času zmenšuje

U prvních sňatků je pak míra homogamie vyšší – v roce 1994 u vzájemně prvních sňatků podíl stejně vzdělaných snoubenců představoval 60,3 %, ale do roku 2012 klesl na 55,6 %. Naproti tomu u sňatků, kde alespoň u jednoho z páru se jednalo o opakovaný sňatek, se tento podíl téměř nezměnil a v roce 2012 představoval 52,4 %. Zmenšuje se tedy rozdíl v míře vzdělanostní homogamie u vzájemně prvních sňatků a u svateb, kde minimálně jeden ze snoubenců měl s manželstvím již zkušenost, tedy byl rozvedený, nebo ovdovělý.

Graf č. 1 Vývoj vzdělanostní homogamie snoubenců v letech 1976-2012 a vývoj podílu žen mezi prvními absolventy vysokých škol v letech 2001-2012

Zdroj dat: ČSÚ, MŠMT ČR, vlastní výpočty

1.2 Věková podobnost snoubenců

U většiny sňatků je ženich starší, než nevěsta

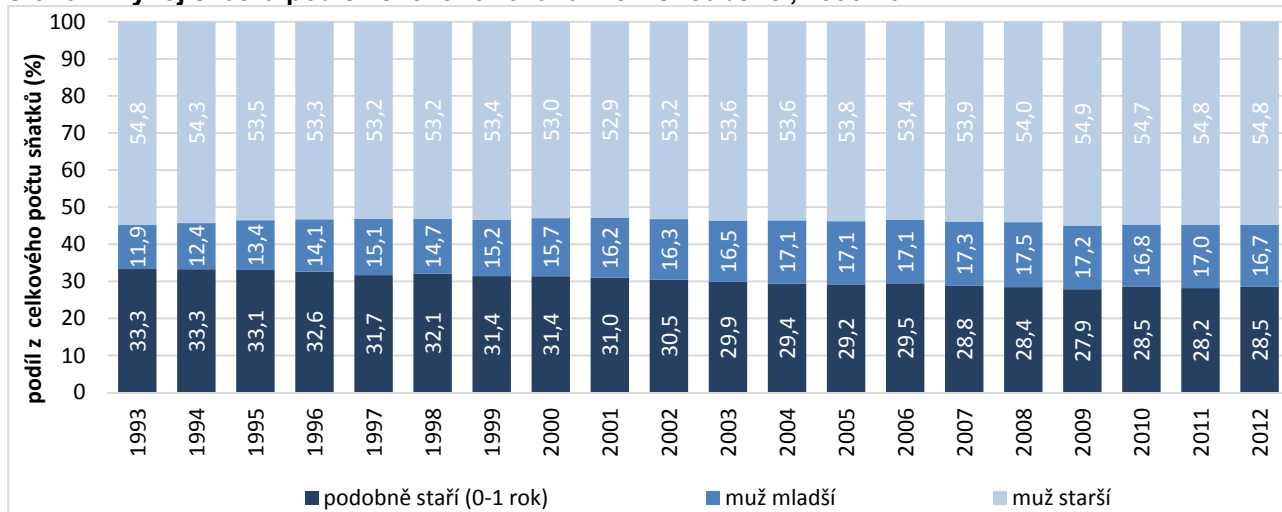
Dlouhodobě nejčastěji uzavírají manželství páry, ve kterých je ženich starší než nevěsta, jejich podíl na celkovém počtu sňatků se od roku 1993 pohybuje stabilně okolo 54 %. Postupem času ale klesá podíl uzavíraných manželství, kde jsou snoubenci podobně staří (rozdíl ve věku ženicha a nevěsty je 0 nebo jeden rok²).

¹ údaje o vzdělanostní struktuře na základě dat z Výběrového šetření pracovních sil (VŠPS)

² věkový rozdíl mezi snoubenci byl počítán z přesného data jejich narození a je v dokončených letech

Naopak roste zastoupení věkově spíše netradičních sňatků, kde muž je mladší než žena (viz graf č. 2).

Graf č. 2 Vývoj sňatků podle věkového rozdílu mezi snoubenci, 1993-2012

Zdroj dat: ČSÚ, vlastní výpočty

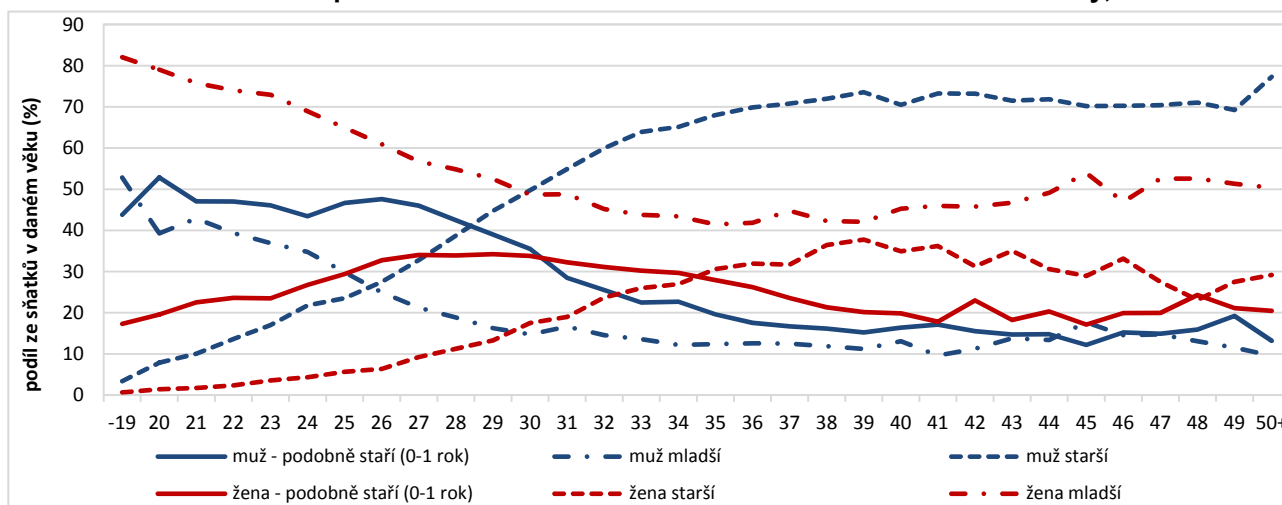
Narůstá podíl sňatků snoubenců s výrazným věkovým rozdílem

Z pohledu na strukturu uzavíraných manželství podle velikosti věkového rozdílu vyplývá, že k poklesu podílu na celkovém počtu sňatků dochází pouze u již zmiňovaných stejně starých snoubenců a u těch, kde je ženich starší o 2-5 let, u všech ostatních kategorií dochází k nárůstu jejich zastoupení. Nejvýraznější relativní změny se odehrály u sňatků, kde byl muž mladší o 10 a více let a o 6-9 let (nárůst podílu na sňatcích mezi lety 1993 a 2012 o 70,4 % resp. 63,1 %) a u těch, kde je ženich naopak starší o 10 a více let (nárůst o 37,3 %). Stále jsou to ale málo početné kategorie (dohromady představují necelých 15 % všech sňatků), což pak způsobuje tak výrazné rozdíly v čase.

S věkem roste i podíl sňatků uzavíraných s mladším partnerem

Struktura sňatků podle věkového rozdílu snoubenců se výrazně mění podle věku snoubenců (viz graf. č. 3). Jak u mužů, tak u žen platí, že čím uzavírají sňatek později, tím častěji si berou mladšího partnera nebo partnerku, s tím že u mužů je tato tendence výraznější. Současně s věkem klesá podíl sňatků uzavřených se starším partnerem, ale okolo 40 let se tento podíl začíná opět pozvolna zvyšovat, u žen je tento nárůst pak o něco výraznější než u mužů.

Graf č. 3 Struktura sňatků podle věkového rozdílu snoubenců a věku ženicha a nevěsty, 2012³

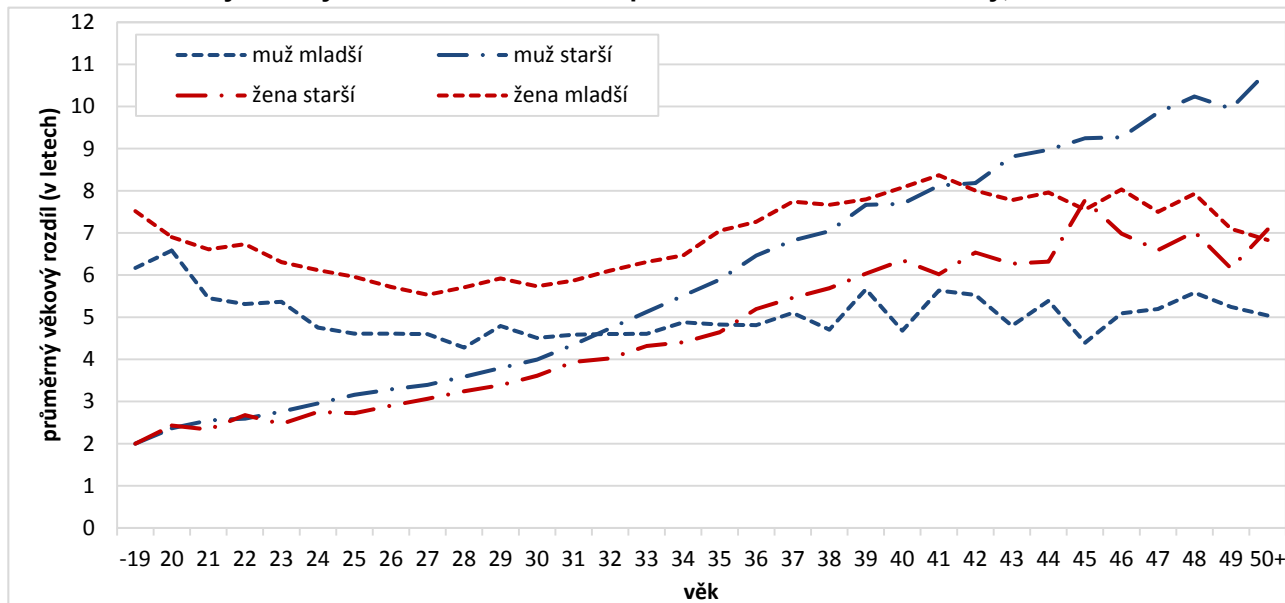
Zdroj dat: ČSÚ, vlastní výpočty

³ červené křivky podle věku ženy, modré podle věku muže

Průměrný věkový rozdíl mezi snoubenci se zvyšuje

Změny ve struktuře sňatků podle velikosti věkového rozdílu snoubenců se projeví i na vývoji průměrného věkového rozdílu snoubenců, který se od roku 1993 plynule mírně zvyšuje. Na počátku sledovaného období, pokud si žena brala staršího muže, byl mezi nimi v průměru rozdíl 4,7 roku, do roku 2012 ale stoupl na 5,5 let. V případě sňatků, kde byl ženich mladší, byl průměrný věkový rozdíl nižší, ale mezi lety 1993 a 2012 se také zvýšil z 3,0 let na 3,6 let⁴. U vzájemně prvních sňatků pak byly věkové rozdíly nižší – v případě párů s mladším ženichem průměrný rozdíl v roce 2012 činil 2,7 let a se starším 4,3 let což je o 0,6 resp. 0,7 roku více než v roce 1993.

Graf č. 4 Průměrný věkový rozdíl mezi snoubenci podle věku ženicha a nevěsty, 2012⁵

Zdroj dat: ČSÚ, vlastní výpočty

S rostoucím věkem při sňatku se zvyšuje i průměrný věkový rozdíl snoubenců

Průměrný věkový rozdíl mezi snoubenci se liší podle věku, ve kterém manželství uzavírají (viz graf č. 4). Pakliže si člověk bere mladšího partnera nebo partnerku, se zvyšujícím se věkem roste i jejich průměrný věkový rozdíl. U mužů je pak nárůst výraznější než u žen. Pro srovnání muži i ženy, kteří uzavírají sňatek v 19 letech a nižším věku si berou v průměru o 2 roky mladšího partnera/ku, ve 40 letech si muži berou partnerku o téměř 8 let mladší, zatímco ženy mají snoubence mladšího v průměru o více jak 6 let. Při sňatku se starším partnerem/kou jsou v mladším věku rozdíly mezi snoubenci výraznější, ale zhruba do 28 let se snižují. Od tohoto věku pak začíná průměrný věkový rozdíl růst. Vzhledem k této věkové diferenciaci má na vývoj celkového věkového rozdílu mezi snoubenci vliv i měnící se věková struktura snoubenců. Vstup do manželství se odkládá do stále vyššího věku a roste tedy zastoupení starších snoubenců, kteří také vykazují vyšší věkové rozdíly. Pokud by tedy byly věkové rozdíly podle věku z roku 1993 aplikovány na věkovou strukturu z roku 2012, průměrný věkový rozdíl by se mezi těmito roky nezvýšil, ale naopak snížil, a to jak u sňatků se starším ženichem, tak u těch kde byla starší nevěsta.

Podíl podobně starých snoubenců je u prvních sňatků vyšší

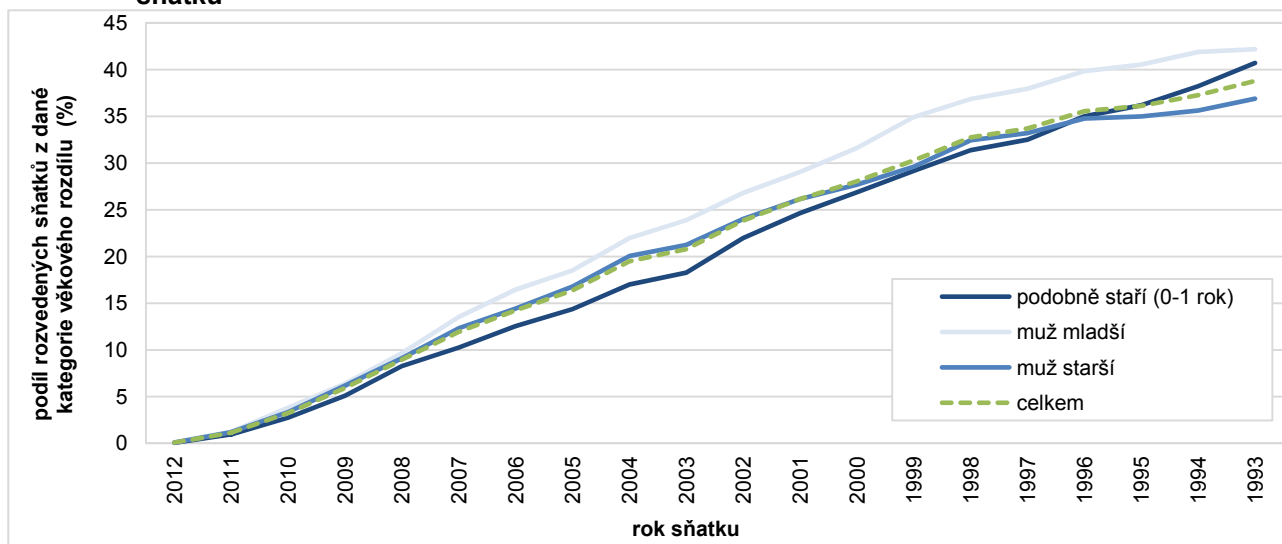
Na věkovou homogamii má vliv i pořadí sňatku. U prvních sňatků je výrazně vyšší podíl těch, kde snoubenci jsou stejně staří a platí to jak pro muže, tak pro ženy, ale u mužů je rozdíl výraznější (16,2 p.b. oproti 9,3 p.b. u žen). Častěji si muži i ženy při opakovaném sňatku berou mladšího partnera (rozdíl oproti prvním sňatkům 21,0 p.b. u mužů a 17,1 p.b. u žen). Dá se tedy říci, že muži se zkušeností s manželstvím mají větší tendenci k tradičním sňatkům s mladší

⁴ průměrný rozdíl byl počítán u snoubenců, jejichž věk se lišil o 2 roky a více

⁵ červené křivky podle věku ženy, modré podle věku muže

partnerkou než svobodní. Tyto rozdíly však opět ve velké míře souvisí s odlišnou věkovou strukturou v důsledku vyššího věku při opakovaném sňatku. Podíl stejně starých snoubenců se v jednotlivých věkových kategoriích liší nejvíce v 25-29 letech, kdy rozdíl mezi podílem stejně starých snoubenců u prvních a opakovaných sňatků tvoří 12,1 p.b. u mužů a 10,1 p.b. u žen, ale u starších snoubenců jsou pak rozdíly minimální.

Graf č. 5 Podíl sňatků rozvedených do roku 2012 podle věkového rozdílu snoubenců a roku uzavření sňatku⁶

Zdroj dat: ČSÚ, vlastní výpočty

Manželství, kde je muž mladší, vykazují nižší míru stability...

Věkové rozdíly mezi snoubenci mohou do určité míry ovlivňovat stabilitu jejich manželství. Jak je vidět na grafu č. 5 podíl rozvedených sňatků, kde byl muž mladší než žena, je vyšší než u ostatních sňatků a to u všech sňatků uzavřených mezi lety 1993 a 2012. Ze sňatků, ve kterých byl muž mladší a které byly uzavřeny v roce 1993, se do roku 2012 rozvedlo 42,2 %, zatímco z manželství, kde byl muž starší, se rozvedlo jen 36,9 %. Nejnižší rozvodovost sňatků se starším mužem je patrná do roku 1996. U sňatků uzavřených v roce 1997 a později pak vykazují nejvyšší stabilitu stejně staré páry. Otázkou však je, do jaké míry má na rozvodovost manželství podle věkového rozdílu manželů vliv délka trvání manželství, tedy zda se například manželství se starším mužem nerozvádějí po kratší době trvání manželství než ta, kde jsou oba manželé stejně staří. U věkově netradičních sňatků s mladším ženichem pak platí, že čím je větší věkový rozdíl mezi snoubenci, tím jsou nestabilnější, pro srovnání – u snoubenců, kde byl muž mladší o 2-5 let se ze sňatku z roku 1993 rozvedlo 41,6 %, ale těch ve kterých byl muž mladší o více jak 10 let již 46,9 %. Vzrůstající rozvodovost se zvyšujícím se věkovým rozdílem platí i u sňatků, kde byl starší muž, ale až u sňatků uzavřených v roce 1999 a později.

... a s rostoucím věkovým rozdílem roste i podíl rozvedených manželství

⁶ graf zobrazuje jaká část sňatků, které v daný rok uzavřeli podobně staří snoubenci, snoubenci, kde byl muž starší a ti, kde byl muž naopak mladší, se do roku 2012 rozvedla. Rostoucí podíl rozvedených manželství s klesajícím rokem sňatku je způsoben rostoucí délkou manželství – manželé, kteří uzavřeli sňatek v roce 1993, tedy měli výrazně více času na to se rozvést, než ti, kteří vstoupili do manželství teprve v roce 2012.